

IKT og informasjonssøking (DRI1002)
Eksamen 4. juni 2004 kl 1000 -1600

En momentliste for sensurering: Her tas bare med momenter som drøftet i pensumlitteraturen for kurset, og ikke verken rettslige eller tekniske aspekter som krever mer inngående kunnskaper. Generelt bør det legges vekt på at momenter som trekkes inn er begrunnet og at argumentasjonen henger sammen. En god besvarelse (A) bør ha med virkelige eller konstruerte eksempler i deler av besvarelsen, og at den trekke inn momenter fra de obligatoriske oppgavene der dette er relevant.

1) Hvilke deler av ytringsfrihetsidealet har etter din mening størst relevans for retten til å skaffe seg (motta) informasjon, og hvordan kan etter din mening Internett virke inn på denne retten?

De fire grunnidealer (rettsforhold) i ytringsfriheten er: klassisk *ytringsfrihet*, *informasjonsfrihet*, *informasjonskrav* og *infrastrukturkrav*, som forventes er kort forklares.

Den viktigste av disse i forhold til oppgaveteksten er *informasjonsfriheten*, dvs. retten til å motta informasjon fra andre (mottakerfrihet), dvs. at andre (offentlige eller private) avstår fra å gripe inn/hindre at et menneske skal få motta informasjon. Det to siste er også relevante for oppgaven: *informasjonskrav* gjelder krav til innsyn og å få tilgang til informasjon. er også generelt forankret i offentlighetsloven og forvaltningsloven, som sikrer oss innsyn i alle offentlige dokumenter. Kan også nevne arkivloven. *Informasjonsplikten* = det offentlige plikt til aktiv å informere borgerne er direkte lovfestet i Kommuneloven, § 4, og enkeltbestemmelser finnes f eks. Forvaltningsloven § 11 (og f eks, i Forurensningsloven, § 14, Plan- og bygningsloven § 16).

Infrastrukturkrav går generelt på at den enkelte skal ha mulighet til å ytre seg på/gjennom de kanaler som aktuelle/tilgjengelige, dvs. ulike medier som radio/TV, aviser, og etter hvert nye medier som Internett, også etter hvert andre elektroniske medier. *Krav om tilgang for alle:* Dette stiller krav om at det offentlige tilrettelegger for at alle grupper av befolkningen kan ta del i dette, på tvers av geografiske, sosial eller kulturelle skiller.

Hvordan Internettet virker inn.

Først må vi vektlegge de positive virkningene: Internett er både en kilde til *informasjonskilde* og et *kommunikasjonsmedium*

i) *Informasjonskilde* ved at stadig *mer informasjon* blir gjort tilgjengelig for flere. Dette kan eksemplifiseres ved at det offentliges tilgjengeliggjøring av informasjon digitalt, som f eks. elektroniske journaler og informasjonstjenere som ODIN,

Stortingets web-tjeneste og de enkelte statlige og kommunale nettsted. Men like relevant er de mange typer private informasjonstjenester, fra aviser, TV/radio og andre massemedier, fra ulike typer organisasjoner og enkeltmennesker. Her har vi rollen som (passiv) mottaker ved å måtte ta i mot det som er tilgjengelig.

ii) *Kommunikasjon* Internett tilbyr ulike måter å kommunisere på, f. eks. e-post, diskusjonsforum, nyhetsgrupper, som gjør det mulig å sende og motta informasjon fra alle uavhengig av tid og sted, likeledes chat. mm. Det kan også nevnes at stadig flere medier nå er tilgjengelige på nettet, både aviser og radio/TV, noe som har vært særlig viktig i land som forsøker å utøve sensur.

Mulige negative sider ved Internet i forhold til det å skaffe seg informasjon

- "Digitale skiller" problematikken; at bare de som har tilgang til Internett og har tilstrekkelig kompetanse og ressurser til å bruke dette.
- Problemene knyttet til at informasjon *bare* gjøres tilgjengelig via Internett eller at Internett-brukere favoriseres på andre måter (f. eks. ved prising av skriftlig materiell mm).
- Internettet oversvømmes av informasjon, det kan være vanskelig å skille 'korrekt' og relevant informasjon fra ulike former for 'søppel', og at nettet derfor kan oppleves av mange som problematisk å bruke.
- Internett har en del (for mange) skulte egenskaper (f. eks. filtre), hvordan søkemotorene finner fram til informasjon, kriterier for rangering osv. som kan gjøre det vanskelig [for mange] å vite i hvilken grad de har fått relevant, riktig og tilstrekkelig fullstendig informasjon knyttet til behov og formål.

2) Forklar og begrunn hvilke egenskaper ved Internett som gjør det egnet til å søke informasjon. I besvarelsen skal du inkludere så vel tekniske som organisatoriske sider mm ved Internett. Du må forklare de begreper du bruker.

Teknisk

Med Internett forstås her sammenknytningen av alle nettverk basert på de grunnleggende felles protokoller (IP/TCP), den felles navn/adressestruktur og likeledes protokollene for adressering, lagring og uthenting av informasjon (Http og HTML). Videre må vi her inkludere generelt tilgjengelig tjenester som nettlesere, søkemotorer, kataloger, databaser, portaler mm som kan støtte søking etter informasjon.

Internett er i utgangspunktet et *generelt, åpent nettverk tilgjengelig* for alle som ønsker å knytte seg til nettet. Videre er det *standardisert på tvers av tekniske plattformer*, og etter hvert *medieuavhengig* (omfatter etter hvert medier for skriftlig,

lyd (telefon, radio) og bilder (kringkastning og film/video) over alle for mer for tekniske kanaler (telenettet, satellitt, radio,..).

Dette innebærer at alle (de fleste) typer utstyr og programvarer kan brukes mot Internettet, Nettet er *transparent*, ved at alle former og formater sendes uendret igjennom. Dette omfatter 'data' i alle former og formater: numerisk, tekstlig, grafisk (bilder), lyd, film osv. Internett framstår likt for alle, og er enkelt å bruke.

Organisatorisk

Internett er basert på en *demokratisk grunnfilosofi*, ("allemannseie"), og i all hovedsak bygget opp av offentlige midler. Det har en ikke noen sentralisert styringsstruktur, hvor det er liten sentral kontroll utover fastsetting av standarder og domenestruktur.

Åpent – i prinsippet er alt tilgjengelig for alle. Alle offentlige og private organisasjoner kan (i prinsipper) etablere seg på nettet, dette styrker også mulighetene for å gjøre informasjons tilgjengelig for søking. Informasjonsrommet er "flatt", dvs. ikke hierarkisk i den forstand at må følge bestemte strukturer for å søke, enhver URL kan aksesserer direkte. Men de fleste nettstedet har en form for hierarkisk organisering

Spesielt om *søking*:

- Generelle, standardiserte protokoller/måter å representere informasjon (HTML, XML,..)
- Arbeidet som foregår når det gjelder å standardisere metaspråk

Det finnes ulike måter å søke på/finne fram på nettet, blant annet

- Søking på domenenavn/Url-er
- Søking på forfattere/organisasjoner
- Søking i databaser og strukturerte informasjonssystemer
- Bruk av emne/fag-portaler, kataloger og andre typer "oppslagsverk", som innebærer ulike former for menneskelig kvalitetssikring
- Fritekstsøking – da særlig gjennom ulike søkemotorer etc.

Negative sider- kontrollmuligheter

På tross av Internettets åpne og demokratiske struktur finnes det også kontrollmuligheter. Denne åpenheten og manglende overordnet styring har også en bakside, da det enkelte land kan innføre restriksjoner/sensur, jf spesielt land som Singapore, Kina, Russland, islamske land, men også faktisk i USA. (f eks. ved filterprogrammer som CYBERPATROL, etc. . Vi skal nok ikke kreve for mye her, men noe bør nevnes, fordi det er relevant påpeke dette.

3) Hvilke problemer eller utfordringer kan vi stå overfor når vi skal bedømme resultatene av informasjonssøk på Internett? Si kort hvordan vi kan løse slike problemer.

Dette spørsmålet dreier seg om kildekritikk, både *generell* og *fagspesifikk* kildekritikk sammen med de spesielle vurderinger av nettsteders troverdighet.

Generelt forventes en kort beskrivelse av omfanget av og (mangel på) sentral kvalitetssikring av informasjon tilgjengelig på Internettet. Ofte vanskelig å klarlegge/vurdere forfatter/kilde, men en del kan sjekkes. Noen kriterier:

- Nettstedenes ekthet og troverdig generelt – er det en autoritativ kilde?
- Sidene organisatoriske tilknytning, hvorfor er den på nettet; hvem står bak, uavhengighet og upåvirket
 - Informasjonens relevans, fullstendighet, ajourhold (tidsaspektet)
 - Referanser, kjente forfattere
 - Grad av akademisk kvalitetssikret kiler; anerkjente tidsskrifter, bøker mm

I hvilken grad kan vi stole på søkemotorene, fordi

- søkemotorene omfatter ikke hele Internett (synlige og usynlige vevtenester)
- Søkemotorene er ikke demokratiske, men ofte sterkt tendensiøse
- Ingen vurdering av informasjonskvalitet, tiltro
- annonser, betalt indeksering, betalte søkeord
- Virksomheter/organisasjoner med kunnskap kan “lure” søkemotorene’

En besvarelse bør derfor drøfte andre former for søking /andre kilder hvor det foretas kvalitetskontroll

- Faglige databaser, kataloger, biblioteksportaler med osv.

En topp besvarelse bør nok trekke inn forskjell mellom faglige tilnærminger, f eks. juridisk metode versus litteratursøking innen informatisk og samfunnsvitenskapelig faglitteratur